

Оксана Коваленко. Анализ преподавания естественных дисциплин в авиационном ВУЗе.

В статье сделан анализ преподавания естественных дисциплин в авиационном ВУЗе на примере авиационной географии и авиационной метеорологии. Уточнена структура «естественной» подготовки будущих авиационных специалистов.

Ключевые слова: естественные дисциплины, авиационные специалисты, авиационная география, авиационная метеорология, компетентность.

Oksana Kovalenko. An analysis of teaching natural disciplines in the aviation institution of higher learning.

In the article the analysis of teaching natural disciplines is done in the aviation institution of higher learning on the example of aviation geography and aviation meteorology. It is specified the structure of «natural» training of future aviation specialists.

Keywords: natural disciplines, aviation specialists, aviation geography, aviation meteorology, competency.

Стаття надійшла до редакційної колегії 06.10.2016

УДК 378.147.111.015.3

© Коваль А. С., 2016

Коваль Аліна Сергіївна

Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

**ФІЗІОЛОГІЧНІ, ПСИХОЛОГІЧНІ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНІ
ОСОБЛИВОСТІ СТУДЕНТСЬКОГО ВІКУ**

Студентство можна розглядати як соціально-демографічну групу, або як особливу фазу, стадію соціалізації (студентські роки), яка характеризується специфічними рисами. При роботі зі студентами потрібно враховувати закономірності та психологічні механізми їх особистісного розвитку, які зумовлені як своєрідністю соціальної ситуації розвитку студентства, так і основними психологічними та фізіологічними особливостями юнацького віку.

Ключові слова: студентство, соціалізація, розвиток, особистість.

Викладач повинен враховувати індивідуальні особливості кожного студента. Студентство треба розглядати як соціальну групу в системі вищого навчального закладу, яка має свою мету, свої специфічні особливості і яка готується до виконання соціальних ролей і функцій інтелігенції. Допомогти у цьому студентам повинні

викладачі-педагоги, тому що студент є об'єктом педагогічної діяльності. Продукти діяльності педагога матеріалізуються у психологічному соціокультурному відображенні іншої людини – у її знаннях, уміннях, навичках, рисах характеру. Своєрідність даного об'єкта полягає в тому, що він одночасно є суб'єктом діяльності, проте не педагогічної, а навчальної, ігрової, дослідницької, комунікативної, тоді як об'єктом діяльності студента є наукова, теоретична і практична інформація, якою він має оволодіти. Продуктами його діяльності є відповіді: усні, письмові, графічні.

При організації викладачем впливу на свій об'єкт потрібно враховувати те, що студент ніколи не розвивається у прямій залежності від педагогічного впливу на нього, а за своїми законами, властивими його психіці – особливостями сприймання, розуміння, запам'ятовування, становлення волі, характеру, формування загальних і специфічних здібностей. Студент не народжується суб'єктом діяльності, а стає ним під впливом виховання і в процесі навчальної діяльності.

Дослідженням даної проблеми займалися наступні вчені: Б. Г. Ананьєв, І. С. Кон, Ю. А. Самарін, К. Д. Ушинський.

Мета статті – розглянути фізіологічні, психологічні та соціокультурні особливості студентського віку.

Студентство – це мобільна група, метою існування якої є організована за певною програмою підготовка до виконання професійних і соціальних ролей у матеріальній і духовній сферах.

При вихованні й навчанні студентів варто враховувати те, що кожному періоду життя, кожному віку людини притаманні властивості духовного й фізичного розвитку. Завдання педагога полягає у тому, щоб пізнати особистість студента, виявити загальні психічні риси психології групи, розкрити індивідуальні особливості кожного студента. Успіх у навчанні можна досягти лише при розумінні викладачем інтересів і цілей, які ставить перед собою молодь, при врахуванні особливостей духовного й фізичного розвитку, що властиві молодим людям.

Студентство як окрема вікова й соціально-психологічна категорія виділено в науці ще в 1960-х роках лєнінградською психологічною школою під керівництвом Б. Г. Ананьєва при дослідженні психофізіологічних функцій дорослих людей. Як вікова категорія студентство співвідноситься з етапами розвитку дорослої людини, і визначається як «перехідна фаза від формування до зрілості» [1], пізня юність – рання дорослість (18-25 років). Виділення студентства всередині епохи зрілості – дорослості засновано на соціально-психологічному підході.

К. Д. Ушинський вважав період життя людини від 16 до 22-23 років найбільш вирішальним. Як зазначав науковець, саме тоді завершується період утворення окремих уявлень, і якщо не усі вони, то значна частина їх групуються в одну мережу, досить широку, щоб надати вирішальну перевагу тому чи іншому уявленню [5].

Ю. А. Самарін виділив ряд характерних рис та протиріч соціально-психологічного характеру, що мають місце у розвитку студентської молоді. У цей період молода людина здійснює вибір професії, оволодіває нею і починає випробувати себе в інших сферах життя, самостійно планує свою діяльність і поведінку, активно відстоює самостійність суджень і дій. У цьому віці формуються світогляд на основі синтезу наявних знань, життєвого досвіду (який ще є недостатнім), самостійних міркувань і дій, багато з яких зі сфери теоретичних уявлень переходять у сферу практичних здійснень (кохання, шлюб, створення власної сім'ї). Однак, у зв'язку з матеріальною залежністю від батьків та необхідністю підкорятися існуючому в навчальному закладі розпорядку виникає економічне протиріччя між різноманітністю бажань і можливістю їх здійснення. Таке протиріччя студент іноді намагається розв'язати додатковим заробітком, який завжди шкідливо відбивається на навчальній діяльності [4].

Студентський вік, за твердженням Б. Г. Ананьєва [1], є сенситивним періодом для розвитку основних соціогенних потенцій людини. Вища освіта впливає на психіку людини, розвиток її особистості. За час навчання у ВНЗ, при наявності сприятливих умов у студентів відбувається розвиток усіх рівнів психіки. Вони визначають спрямованість розуму людини, тобто формують склад мислення, що характеризує професійну спрямованість особистості. Для успішного навчання у ВНЗ необхідний досить високий рівень загального інтелектуального розвитку, зокрема сприйняття, пам'яті, мислення, уваги, рівня володіння певним колом логічних операцій.

Психічний стан людей такого віку є складним і суперечливим, через що поведінка молодих людей не завжди буває послідовною. В одних умовах вони проявляють високу зрілість, дисциплінованість, а в інших – порушують елементарні норми. Ці особливості, як фізіологічні, так і психологічні, викладачеві треба виявити й використати. Завдання викладача полягає не тільки в озброєнні студентів певною системою знань, навичок, спеціальних умінь, але й у вслякому розвитку їхніх розумових сил, у формуванні загальних інтелектуальних умінь: самостійно здобувати нові знання, вирішувати нестандартні завдання, знаходити оригінальні способи рішень, раціонально працювати з різними джерелами інформації.

Дослідження психологів показали, що в другий період юності розвиток таких важливих для навчання психічних процесів, як мислення, пам'ять, увага, відбувається нерівномірно. Особливо помітні «спади» і «підйоми» у розвитку мислення і пам'яті. «Підйоми» у розвитку мислення припадають на вік 20, 23 і 25 років. «спади» спостерігаються у 22 і 24 роки. «Підйоми» у розвитку пам'яті припадають на 18, 23 і 24 роки; «спади» – на 22 і 24 роки. Як видно з наведених даних, існує тимчасова розбіжність «підйомів» і «спадів» у розвитку пам'яті і мислення. Зміни в пам'яті мов би підготовляють зміни в розвитку мислення [2].

У віці від 18 до 21 року рівень уваги стабільний; пізніше коливання виражені більш інтенсивно. 19, 22 і 25 років є оптимальним віком для розвитку інтелекту. У 18-літньому віці студент може запам'ятати досить великий обсяг навчальної інформації, що збільшився на другому курсі, але не може здійснити розумову переробку всього отриманого матеріалу, оскільки мислення відстає від пам'яті. Таким чином можна пояснити, чому значна кількість студентів на екзаменаційній сесії за третій семестр має нижчу успішність, ніж у перших двох.

За своїм суспільним станом студентство ближче стоїть до інтелігенції, є її резервом і призначене в майбутньому до занять висококваліфікованою працею в різних галузях соціальної сфери, науки, техніки, управління, культури. Соціальна функція студентства зумовлюється суспільною необхідністю забезпечувати приток фахівців до названих галузей.

Не зважаючи на відмінності свого соціального походження і матеріальних спроможностей, студентство об'єднує спільний вид діяльності і воно являє єдину соціально-професійну групу. Спільна діяльність породжує в студентства певну спільність інтересів, групову самосвідомість, специфічну субкультуру і спосіб життя, причому це доповнюється і підсилюється віковою однорідністю, якої не мають інші соціально-професійні групи. Соціально-психологічна спільність закріплюється діяльністю в різноманітних політичних, культурно-просвітницьких, спортивних студентських організацій.

У вихованні якостей першорядну роль відіграє викладач. Від його кваліфікації значною мірою залежить стан усього навчально-виховного процесу. Високий рівень організації навчання й виховання студентів забезпечується педагогами, які мають високу культуру, глибоко знають свій предмет і добре знайомі із суміжними галузями науки, практично розбираються в питаннях загальної й особливо студентської психології, досконало володіють методами виховання.

Інкони викладач не розуміє цього і бачить студента лише через свій викладацький стіл: як студент відвідує заняття, виконує завдання,

слухає і відповідає. Інше ж в особі вихованця деяких викладачів не цікавить. А це «інше» – частина ядра особистості студента – його багатство або бідність у прагненнях і задумах, духовність або бездуховність, моральність або аморальність, гідність або рабська покірливість і пристосуванство, сила духу або слабкість характеру, працьовитість або лінощі й апатія, корисливість або безкорисливість.

Студентський вік характеризується ще й тим, що в цей період досягаються оптимуми розвитку фізичних сил. Це час спортивних рекордів, початок художніх, технічних і наукових досягнень. Але часто проявляються протиріччя між цими можливостями та їх дійсною реалізацією. Безперервно зростаючі творчі можливості, розвиток інтелектуальних і фізичних сил, які супроводжуються й розквітом зовнішньої привабливості, приховують у собі також ілюзії, що це зростання сил буде тривати «вічно», що краще життя ще попереду».

З фізіологічної точки зору студентський вік характеризується найвищим рівнем таких показників, як м'язова сила, швидкість реакцій, моторна спритність, швидкісна витривалість та ін. Як прийнято говорити, це вік фізичної досконалості людини. Однак, як свідчать дані Всесвітньої організації охорони здоров'я, саме студенти характеризуються гіршими показниками фізіологічних функцій у своїй віковій групі. Вони лідирують за числом хворих гіпертонією, тахікардією, діабетом, нервово-психічними порушеннями. Причини, як показують дослідження, криються в тім, що в процесі вузівського навчання студенти відчують сильну психічну напругу, часто руйнівну для здоров'я.

Навчання у вищій вимагає великих витрат часу й енергії, що обумовлює деяку затримку становлення студентів у порівнянні з іншими групами молоді. Сучасна студентська молодь закінчує свою освіту в основному тільки у 22-23 роки, тому настання зрілості як індивіда (фізична зрілість) й як особистості (громадянська зрілість) не співпадають у часі. Дисгармонія фізичного і психічного розвитку проектується молодою людиною на навколишній світ, який сприймається нею як особливо напружений і конфліктний.

Таким чином, студентство можна розглядати як соціально-демографічну групу, або як особливу фазу, стадію соціалізації (студентські роки), яка характеризується специфічними рисами. Провідний вид діяльності в студентському віці – процес навчання, накопичення нових знань, засвоєння нових умінь і навичок. Новоутвореннями зрілого юнацького віку є професійна спрямованість, формування мотивів і цілей, намірів і цінностей, вироблення власного світогляду, становлення нового рівня розвитку самосвідомості. Для студентства характерне подолання вікової кризи, протягом якої в особистості відбуваються процеси отримання дорослої ідентичності і

нового ставлення до світу. У зоні найближчого розвитку – професійна підготовка з обраної спеціальності, професійне випробування і «проекування» себе у професії.

Література

1. Ананьев Б. Г. К психофизиологии студенческого возраста: Современные психолого-педагогические проблемы высшей школы / Б. Г. Ананьев. – Л. : ЛГУ, 1974. – 328 с.
2. Винославська О. В. Психологія : Навчальний посібник / О. В. Винославська. – К. : ІНК ОС, 2005. – 352 с.
3. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи : Навчальний посібник для магістрантів і аспірантів / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. – К. : ТОВ «Філ-студія», 2006. – 320 с.
4. Самарин Ю. А. Очерки психологии ума / Ю. А. Самарин. – М. : Изд-во академии педагогических наук РСФСР, 1962. – 504 с.
5. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори / К. Д. Ушинський. – К. : Радянська школа, 1949. – 416 с.

Алина Коваль. Физиологические, психологические и социокультурные особенности студенческого возраста.

Студенчество можно рассматривать как социально-демографическую группу, стадию социализации, которая характеризуется специфическими особенностями. При работе со студентами нужно учитывать закономерности и психологические механизмы их личностного развития, которые обусловлены физиологическими, психологическими и социокультурными особенностями юношеского возраста.

Ключевые слова: *студенчество, социализация, развитие, личность.*

Alina Koval. Physiological, psychological and socio-cultural peculiarities of student age.

The students can be considered as socio-demographic group or special phase (the student days) which is characterized with special features. Working with students it's needed to take into account psychological mechanisms of their individual development, which are caused by social development and psychological and physiological peculiarities of student age.

Keywords: *the students, socialization, development, individual.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 24.10.2016